

Fængselsreformen i Preussen.

*Bemærkninger til »Verordnung über den Strafvollzug in Stufen«
af 7. Juni 1929.*

AF ERIK KAMPMANN, Direktor for Fængselsvæsenet.

„Erziehung zur Freiheit ist das letzte Ziel des Strafvollzugs, Erziehung zum sozialen Menschen, Wiedereingliederung des Unsozialen in den Organismus der Volksgemeinschaft!“ — Justitsminister Dr. Schmidt.

Ovenstaaende Citat er hentet fra den preussiske Justitsministers Indledning til den i Fjor officielt udgivne Bog »Strafvollzug in Preussen«. Sammenligner man hermed følgende Udtalelse af den danske Fængselschef *Fr. Bruun* (»Om Fuldbyrkelse af Strafarbejde«. 1867): »Fangen straffes ikke, fordi han er en slet Christen, men fordi han er en slet Borger, og naar Straffen gør ham til en god Borger, idetmindste til en saadan, der respekterer Samfundets Love, har den skaffet den Forbedring tilveie, som Staten strengt taget kan gjøre Fordring paa«, vil det ses, at Tanken om Straffens Formaal ikke i det forløbne Tidsrum er undergaaet synderlig Forvandling. Anderledes med de Veje og de Midler, man anvender for at naa dette Formaal; disse vil selvfølgelig være forskellige efter de skiftende Tidens Opfattelse.

Det progressive System er her i Europa opslaaet i England og Skotland, hvor de første betydningsfulde Forsøg i saa Henseende blev gjort omkring Midten at forrige Aarhundrede. Omtrent samtidig optog man Systemet i

Irland, hvor den bekendte *Walter Crofton* udarbejdede en fuldstændig Plan til en Reform af Fængselsvæsenet («*Irish prisons act*». 1854). Det irske System benævnes ofte Intermediær-Systemet, fordi det, der hovedsagelig var karakteristisk for dette System i Modsætning til de engelske, var Dannelsen af Overgangsanstalter fra Fængslet til det frie Liv. Efter det irske System har Fangerne 4 Stadier at gennemgaa, nemlig: 1) Ensomt Fængsel, hvor Fangerne i Reglen forbliver 9 Maaneder. 2) Arbejde i Fælleskab, hvor Fangerne er delt i 4 Klasser, saaledes at Opholdet staar i Forhold til Straffetidens Længde. 3) Overgangsanstalten, hvor man saavidt muligt søger at bortfjerne alt, hvad der minder om Fængsel, hvorfor ogsaa den almindelige Fange-drugt her er afskaffet. Der gives Fangerne den størst mulige Frihed (det tillades dem for Eks. at gaa Byærinder). 4) Løsladelse med Fripas (ticket of leave), hvorved fra $\frac{1}{5}$ til $\frac{1}{3}$ alt efter Straffens Størrelse kan eftergives Fanger, der har udvist en eksemplarisk Opførsel, under Forudsætning af, at et Erhverv er sikret dem; den løsladte stilles under Politiopsyn.

Den fælles Tanke i de progressive Systemer er den, at Forbryderen, efterhaanden som Straffen udøver sin Virkning, bør rykke op fra strengere Straffeklasser til mildere og derved lidt efter lidt forberedes til Friheden. Herhjemme fandt Systemet en ivrig Talsmand i den daværende Chef for Fængselsvæsenet *Fr. Bruun*, der udviklede det nærmere i sin ovennævnte Bog. Bruuns Tanker og Forslag fandt snart efter sit Udtryk i den kgl. Anordning af $\frac{13}{2}$ 1873 angaaende Fuldbyrdelse af Strrforarbejde i Fælleskab. Herefter fuldbyrdes Straffen gennem 3 Stadier — Forberedelsesstadiet, Tvangsstadiet og Overgangsstadiet — hvortil under visse nærmere Belingelser som 4. Stadium slutter sig den belingede Benaadning. Med Undtagelse af Forberedelsesstadiet, der efter Fangens Valg tilbringes paa fælles Arbejdsstuer eller i Enkeltecelle, udstaas Straffen altid i Fællesskab. Natten tilbringes i Enkeltecelle. Opholdet paa

Forberedelsesstadiet er altid 3 Maaneder. Paa dette Stadium er det Tanken, at Fængselets Tjenestemænd ved hyppige Besøg hos Fangen skal gøre denne bekendt med Straffesystemet og vise ham, hvorledes hans Skæbne i Straffeanstalten er lagt i hans egen Haand. Bortset fra Forberedelsesstadiet beror Fangens Oprykning — indenfor de efter Straffetidens Længde fastsatte Minimaltider — paa en i et Møde af Fængslets overordnede Tjenestemænd foretagen Bedømmelse af hans Opførsel, Flid ved Arbejdet og Flid ved Undervisningen. Paa *Tvangsstadiet*, der er inddelt i 5 Klasser, skal Fangerne arbejde paa Arbejdsstuer for aflaaede Døre. Men allerede paa 3. Klasse er det ikke nødvendigt, at Betjenten er til Stede paa Arbejdsstuen undtagen i Hviletiden, idet der saavel paa denne Klasse som de følgende Klasser vekselvis af Fangerne skal udlages for 1 Maaned ad Gangen 2 Fanger, der skal have Vagt paa Salen i Betjentens Fraværelse og være ansvarlige for de Uordener, som maatte begaas. Denne Bestemmelse har dog i en længere Aarrække ikke været benyttet. Under Gaardturen maa Fangerne bevæge sig mere frit mellem hinanden. Paa 5. Klasse er det ikke længere nødvendigt, at Betjenten er til Stede paa nogen bestemt Tid i Arbejdssalen eller under Gaardturen. Paa Son- og Helligdage skal der tillades Fangerne et længere Ophold i Gaarden end sædvanligt, og der skal paa disse Dage saavidt muligt tillige sørges for nyttig Adspredelse for Fangerne. *Overgangsstadiet*, der kun kan naas af Fanger, hvis Straffetid overstiger 4 Aar, svarer ifølge Bruun til det, der i det irske System benævnes »the intermediate prison«. Efter det irske System udstodes dette Stadium som nævnt i særlige Overgangsanstalter, nemlig 1 for Agerdyrkere og 1 for Haandværkere. Fangerne skulde arbejde om Dagen i det Fri uden nogen Ringmur eller andre Sikringsmidler end et Par Opsynsbetjente til at lede Arbejdet. Opsynet var saa sparsomt som muligt, dels for at Fangerne skulde se, at man viste dem Tillid, dels for at Offentligheden skulde se, at

det var muligt at gøre det.¹⁾ Bruun fandt det dog dels uforholdent, dels upraktisk herhjemme at oprette særlige Overgangsanstalter, idet han ikke ventede, at man vilde kunne paaregne en større Bekægning end 60 Mand,²⁾ ligesom han fandt, at Horsens Straffeanstalt med sin daværende frie Beliggenhed var et passende Sted til Fuldbyrddelse af dette Stadium. Paa Overgangsstadiet tillades det Fangerne bære en Dragt, der nærmer sig den frie Arbejders: de skal ikke arbejde inden Laas og Lukke, og der skal saavidt muligt anvises dem en Beskæftigelse, som den, hvorved de tilsigter i Fremtiden at fortjene deres Brød. Arbejdstiden er kortere, og Arbejdsfortjenesten skal afpasses efter, hvad der gives den frie Arbejder. Paa Overgangsstadiet skal Fangeren, udtaler Bruun, opdrages til at blive en god Borger, medens han paa de forrige Trin af Straffen opdrages til at blive en god Fange. Og al den Frihed, der er forenelig med Ordenen i Anstalten og Hensynet til Samfundet, skal efterhaanden tilstaaes Fangeren for at bringe ham Samfundet nærmere.

I Motiverne til det af den tyske Rigsjustitsminister i 1927 fremsatte Forslag til en Straffuldbyrddelseslov fremhæves, at Spørgsmaalet om Anvendelse af det progressive System ved Straffens Fyldbyrdelse i Tyskland er blevet drøftet gennem lang Tid og indtil for faa Aar siden var meget omstridt. Det første egentlige Forsøg med Systemet er gjort ved det preussiske Ungdomsfængsel i Wittlich, der blev aabnet i 1912. Senere er andre tyske Stater, i Særdeleshed Bayern, Sachsen, Thüringen og Hamburg, gaaet over til en almindelig Indførelse af det progressive System. Endnu paa den Tid, da de tyske Fællesregler («Grundsätze») af 1923³⁾ blev udformet, bestod en stærk Meningsforskel med

¹⁾ Jfr. Bemærkninger nedenfor Side 44 ang. de danske Hede-kolonier.

²⁾ Antallet af Fanger paa Overgangsstadiet i Horsens Straffeanstalt var den ^{30/9} 1929 kun 25.

³⁾ Se Fængselsinspektør J. H. Wandalls Afhandling herom i nærværende Tidsskrift for 1924, Side 165 ff.

Hensyn til Institutets Værdi, og det lykkedes den Gang ikke uden Vanskelighed at enes om en principiel Anerkendelse af Systemet, idet det i Fællesreglernes § 130 herom hedder: »Bei längerer Strafen ist der Vollzug in Stufen anzustreben. Er soll die sittliche Hebung dadurch fördern, dass dem Gefangenen Ziele gesetzt werden, die es ihm lohnend erscheinen lassen, seinen Willen anzuspannen oder zu beherrschen. Der Vollzug in Stufen soll auf der Grundlage aufgebaut sein, dass der Strafvollzug je nach dem Fortschreiten der inneren Wandlung des Gefangenen seiner Strenge entkleidet und durch Vergünstigungen, die nach Art und Grad allmählich gesteigert werden, gemildert und schliesslich so weit erleichtert wird, dass er den Übergang in die Freiheit vorbereitet.«¹⁾ Systemets nærmere Gennemførelse overlades til de enkelte Stater.

I Preussen blev herefter det første almindelige Forsøg med Straffuldbyrdelse i Stadier paabudt ved et *justitsministerielt Cirkulære af 2. Januar 1925*.

I Henhold til de deri indeholdte Bestemmelser kommer det progressive System kun i Betragtning for Tugthusfanger med en Mindstestraftetid af 1 Aar og for voksne Fængselsfanger med en Straffetid paa mere end 6 Maaneder og for unge Fanger med en Straffetid paa mere end 3 Maaneder.

Enhver Fange kommer ved sin Indsættelse i 1. Stadium. Her forbliver Tugthusfanger mindst 9 Maaneder, voksne Fængselsfanger mindst 6 Maaneder og unge Fanger mindst 3 Maaneder. Samme Minimaltider gælder ogsaa for 2. Stadium. Forudsætningerne for Oprykningen i 2. og 3. Stadium er ikke blot Udløbet af den fastsatte Minimaltid og upaaklageligt Forhold, men forsaavidt angaar 2. Stadium tillige, at Fangen lægger for Dagen en alvorlig og oprigtig Vilje og Evne til at forbedre sig, og forsaavidt angaar 3. Stadium, at Fangens hele Forhold er et saadant, at man tør forvente, at der er Udsigt til hans »nachhaltige Wandlung

¹⁾ Jfr. herved Bemærkningerne nedenfor Side 41—42.

zum Wohlverhalten in der Freiheit«. Beslutningen med Hensyn til Oprykningen tilfalder Anstaltens Leder, der dog skal raadføre sig med Funktionærforsamlingen.

Paa det første Stadium erhoder Fangen ingen egentlige Begunstigelser. De paa 2. og 3. Stadium efterhaanden stigende Begunstigelser bestaar hovedsagelig i hyppigere Brevskrivnings- og Besøgstilladelse, i en forøget Adgang til Indkøb af Ekstraforplejning og lign., i Forøgelsen af Gaardture og Læsestof, Tilladelse til at faa egne Bøger, Aviser og egne Skrive- og Tegnematerialer, i Adgang til at udsmykke Cellen og Tilladelse til at have længere Lys om Aftenen. Men endvidere indrømmes der Fanger i de højere Klasser en tiltagende Bevægelsesfrihed som Udtryk for, at der lidt efter lidt vises dem en større Tillid; de faar Lov til at komme paa Udearbejde, der anvises dem særlige Tillidsposter, og for Fanger paa 3. Stadium indskrænkes Opsynet, og der indføres et vist Selvstyre, idet de f. Eks. kan vælge Tillidsmænd. Udadtill kendetegnes Klasserne ved 1, henholdsvis 2 og 3 smalle Striber af lysere Farve paa den venstre Underarm. — I Slutningen af Forordningen fastsættes, at der senest den 31. December 1925 vil være at gøre Indberetning angaaende de Erfaringer, der er gjort med Hensyn til det nye System, idet eventuelle Ændrings- og Supplementsforslag samtidig vil være at fremsætte.

I Indledningen til den nu for Preussen udfærdigede »Verordnung über den Strafvollzug in Stufen« af 7. Juni 1929, der for Berlins Vedkommende er traadt i Kraft den 1. Oktober i Aar, henvises da ogsaa til de Erfaringer, der er gjort med det progressive System paa Grundlag af Bestemmelserne af 2. Januar 1925, og det fastslaas, at det har bidraget til at lette Opretholdelsen af Disciplin og Orden i Straffeanstalterne, ligesom det har bevæget Fangerne til god Opførsel og indskrænket Anvendelse af disciplinære Straffemidler. Det fastslaas dernæst, at Formaalet med Straffuldbyrdelse i Stadier er at opdrage Fangerne til et lovmæssigt og ordentligt Liv, og der peges

i denne Forbindelse stærkt paa Nødvendigheden af, at Fangens Vilje ikke alene rettes paa at opnaa visse ydre Fordele, som lokker paa de højere Stadier, men at man søger at vinde ham selv for det Arbejde, man tilsigter at naa med ham gennem Straffens Fuldbyrkelse. Og hertil er det nødvendigt, at der efterhaanden i stigende Grad paalægges ham Ansvar og indrømmes ham Rettigheder i Forbindelse med dette Ansvar samt endelig, at man lader ham selv tage aktivt Del i Udformningen af hans Skæbne saavel i Straffeanstalten som efter Løsladelsen.

Under Hensyn til dette Formaal med Systemet udelukker Forordningen *for det første* følgende 3 Kategorier af Fanger fra dets Anvendelse: 1) Fanger, der i højere Grad er psykisk abnorme; 2) Erhvervs- og Vaneforbrydere, der ikke er tilgængelige for opdragende Indflydelse under normale Forhold og 3) Fanger med korte Straffe.

Dernæst fastslaas, at der indenfor de Fanger, paa hvem Systemet finder Anvendelse, skal ske en anstaltsmæssig Adskillelse, dels saaledes at Fanger med en alvorligere kriminel Fortid udsondres fra Fanger, der enten slet ikke har været straffede eller kun i ringere Grad, dels saaledes at der sker en Adskillelse mellem Fanger, der er tilgængelige for opdragende Indflydelse og dem, der ikke er det.

Som en Hovedejendommelighed ved det System, som Forordningen herefter udførligt og meget detailleret opbygger, maa i det hele fremhæves Adskillelsen i forskellige Anstalter ikke alene mellem de forskellige Fangekategorier, men ogsaa mellem de forskellige Stadier i Systemet.

Straffuldbyrkelsen sker gennem 3 Stadier, og disse Stadier tilbringes i hver sin Anstalt, 1. Stadium i en »*Eingangsanstalt*«, 2. Stadium i en »*Anstalt für Geförderte*« og 3. Stadium i en »*Ausgangsanstalt*«.

Paa 1. Stadium finder en yderligere Sondring Sted saavel indenfor Tugthusfanger som indenfor Fængselsfanger, idet der for hver af disse Kategorier findes 2 »*Eingangsanstalten*«, af hvilke den ene modtager »*nicht oder*

nicht erheblich vorbestrafte Volljährige — Anstalten for Tugthusfanger tillige »Minderjährige« — og den anden »erheblich vorbestrafte Volljährige«. Paa 2. Stadium (»Anstalt für Geförderte«) findes derimod kun 2 Anstalter, en for Tugthusfanger og en for Fængselsfanger, og paa 3. Stadium (»Ausgangsanstalt«) findes kun 1 Anstalt, der modtager saavel Tugthus- som Fængselsfanger.

Med Hensyn til 1. Stadium bestemmer Forordningen, at Straffuldbyrdelsen skal begynde med en *systematisk Undersøgelse af Fangens Personlighed*. Hvor kriminalbiologiske »Forschungsstellen« er oprettet, foretages denne Undersøgelse af de der ansatte Embedsmænd, i modsat Fald bliver det i første Linie den til Fængslet knyttede Læge, hvem det paahviler at samle og bedømme det om Fangernes Personlighed foreliggende Materiale. Med Hensyn til Fremgangsmaaden ved denne Undersøgelse fastslaaes det, at det ikke er tilstrækkeligt, at man lader Fangen udfylde et Sporgeskema og studerer de foreliggende Straffeakter; men man skal saavidt muligt tilvejebringe alt det Aktmateriale, som kan bidrage til en rigtig Bedømmelse af Fangens Personlighed, f. Eks. Oplysninger fra tidligere Strafudstaaelse, Beretninger fra Forsvarere, fra Forsorgsmedarbejdere m. v. Det foreliggende Materiale skal endvidere, hvor det synes nødvendigt, suppleres ved nærmere Forespørgsler paa de paagældende Steder. Som Endemaal for Undersøgelsen slaas det fast, at denne skal give et saavidt muligt fuldstændigt Billede af Fangens aandelige og sjælelige Fysiognomi, hans Levnedsløb og hans Familieforhold. Undersøgelsen skal endvidere fastslaa, om og i hvilken Grad Fangen maa antages at ville lade sig paavirke, i Særdelighed i hvilken Retning hans Anlæg, Evner og Tilbøjeligheder gaar. Det skal endvidere prøves, hvorvidt Uddannelse i en Profession muligvis vil være til Gavn for Fangen. Rent intellektuelle Præstationer eller kvalificeret Arbejdsduelighed bør ikke uden videre tages som Kendetegn paa Personlighedens moralske Værd.

I Forbindelse hermed anbefales det at holde Fangen isoleret («in Einzelhaft oder Zellenhaft»), indtil hans Personlighed med nogenlunde Tilforladelighed lader sig bedømme, saaledes at man paa Grundlag heraf kan lægge en Opdragelsesplan for ham; fra Isolering undtages dog Fanger, hvis Anbringelse i Fællesskab er nødvendig af Helbredshensyn.

Om Fangen iøvrigt senere hen bedst behandles som Cellefange eller bør overføres til Fællesskab skal efter Forordningen afgøres i hvert enkelt Tilfælde.

I Forordningens næste Afsnit foreskrives dernæst de nærmere Regler for *Fangernes Behandling paa 1. Stadium*. Det siges, at Fangerne her til at begynde med ingen Lempelser («Hafterleichterungen») faar, men det fastslaas samtidig, at Forholdsregler, der tager Sigte paa Fangernes legemlige Opdragelse og paa deres aandelige og moralske Højnelse ikke falder ind under dette Begreb. Deltagelse i Gudstjeneste og Undervisning, i Foredrag af rent belærende Karakter samt i Gymnastik og lign. er som Folge heraf hverken afhængig af Varigheden af Fangens Ophold i Anstalten eller af det Sindelag, han lægger for Dagen i Anstalten. Endvidere faar Fangerne straks den særlige Fængselsavis, ligesom der gives dem Tilladelse til videre Uddannelse i Fagtegning, Sprog, Bogføring, Stenografi m. v. Derimod udelukkes Sport, som Fangerne erfaringsmæssigt betragter som en særlig Lempelse af Fængselstvangen. De egentlige Lempelser og Begunstigelser omtales nærmere nedenfor.

Naar Fangen har opholdt sig paa 1. Stadium i en Fjerdedel af Straffetiden, dog mindst 6 Maaneder — for visse Recidivister 12 Maaneder — skal Spørgsmaalet om hans *Overflytning* til en »Anstalt für Geförderte« gøres til Genstand for Afgørelse. Denne Afgørelse træffes af Funktionsnærforsamlingen paa Grundlag af en indgaaende Provelse af, om Fangen maa antages at være moden til at rykke op. Det, der gør Udslaget i saa Henseende, er, om Funk-

tionærforsamlingen er kommet til den Overbevisning, at han er tilgængelig for yderligere opdragende Paavirkning, d. v. s., at han har indset sin samfundsfjendtlige, strafbare Adfærd og har Viljen til at leve i Overensstemmelse med denne Erkendelse. At Fangen lejlighedsvis har gjort sig skyldig i Disciplinærforseelse, bør ikke udelukke ham fra Oprykning. I denne Henseende udtales det specielt, at Handlinger, som Fangen maatte have begaaet i Ophidsel-
sestilstand, og som ikke er Udslag af ond Vilje, ikke uden videre bør staa i Vejen for hans Oprykning.

Fra de foreskrevne Minimumsfrister kan der gøres Undtagelser af Præsidenten for det paagældende »Strafvollzugsamt«.

Afgørelsen med Hensyn til Oprykning bør som nævnt ske paa Grundlag af en omhyggelig Forberedelse. Idet der herved gaas ud fra den Bedømmelse af Fangens Personlighed og Bevæggrunde, som har fundet Udtryk i Dommens Strafadmaaling, skal Funktionærforsamlingen særlig rette sin Opmærksomhed paa hans Forhold i Anstalten, paa hans gode og svage Sider, hans Modtagelighed overfor Anstaltsbehandlingen og de Grunde, der mulig kan være Skyld i, at Resultatet af denne er blevet uheldigt.

For at faa et tilforladeligt Billede af Fangens Personlighed maa alle Tjenestemænd, som under Straffens Fuldbyrkelse kommer i nærmere Berøring med ham, hver paa sin Maade være med til at iagttage ham og erklære sig om ham. Hele denne Undersøgelse skal ikke først begynde, naar Spørgsmaalet om Fangens Oprykning efter den fastsatte Frist skal afgøres, men maa tværtimod paa dette Tidspunkt i det væsentlige være afsluttet. Det anbefales i Forordningen at dele Fangerne i Grupper eller Afdelinger, og at betro hver af disse til en bestemt Tjenestemands særlige Forsorg, saaledes at han faar den Opgave paa Grundlag af sine egne og de øvrige Tjenestemænds Iagttagelser at forberede Skønnet over Fangens Oprykning.

Er Anstaltens Forstander af den Anskuelse, at Funktio-

nærforsamlingens Beslutning — hvad enten den gaar ud paa at bifalde Fangens Oprykning eller nægte den — vil være til Skade for Fangens Opdragelse, kan han med udsættende Virkning forelægge Sagen til Afgørelse for Præsidenten for vedkommende »Strafvollzugsamt«.

Beslutter Funktionærforsamlingen at udsætte Fangens Oprykning, skal det samtidig bestemmes, hvornaar ny Prøvelse skal finde Sted. Dette bør som Regel ikke ske før efter 3 Maaneders Forløb.

Oprykningen skal meddeles Fangen. Det anbefales herved at vælge en Form, som er egnet til at give ikke alene den oprykkende Fange, men ogsaa Anstaltens øvrige Fanger et Indtryk af Oprykningens Betydning, f. Eks. ved Lejligheder, da Fangerne er forsamlede i en særlig Anledning eller i den Skoleklasse, som Fangen tilhører. Nægtelse af Oprykning skal Forstanderen eller hans Stedfortræder personlig gøre Fangen bekendt med under Angivelse af Grundene dertil.

Paa 2. Stadium opholder Fangen sig i Halvdelen af den ved Oprykningen tilbagestaaende Straffetid, dog mindst i 6 Maaneder. Naar den resterende Del af Straffen andrager under 3 Maaneder, bortfalder dog som Regel Spørgsmaalet om Oprykning paa højere Stadium.

Behandlingen paa dette Stadium gaar ud paa at vise, at man møder Fangerne med Tiltro til deres gode Vilje og Sindelag og lader dem mærke denne Tillid. Man skal derfor holde op med at overvaage Fangerne, hvor de gaar og staar, og gennem Paabud og Forbud at regulere hvert enkelt af deres daglige Gøremaal, det være sig ved Arbejdet eller i Fritiden. Der skal i større Maal tilstaaes Fangerne Bevægelsesfrihed, saaledes at der gives dem Lejlighed til at retfærdiggøre den Tillid, der vises dem, og indordne deres personlige Tilbøjeligheder under en frivillig Disciplin.

Hertil tjener efter Anordningen i Særdeleshed Indrommelsen af en indenfor passende Grænser tilstaaet Ret til Selvstyre («Selbstverwaltung»). Fangerne faar Lov til

gruppevis at vælge Tillidsmænd. Forstanderen kan nægte Anerkendelse af en til Tillidsmand valgt Fange. Han kan endvidere til enhver Tid afskedige en Tillidsmand, der ikke viser sig egnet til Varetagelsen de ham paahvilende Pligter, og lade foretage nyt Valg.

Tillidsmændene har den Opgave at drage Omsorg for »Ordnung und Sauberkeit« i Fritiden, ved de fælles Maaltider og i de fælles Opholdsrum, saavel som for ordentlig Behandling af de Fangerne i disse Rum betroede Inventariegenstande. De skal gøre sig Umage for at skabe en fordragelig Aand mellem Fangerne indbyrdes og bilægge mindre Stridigheder mellem disse. — Selvstyret har i det hele til Formaal at fremkalde en vis Solidaritetsfølelse mellem Ledelsen og Fangerne og mellem disse indbyrdes. Selv hvor dette Formaal ikke lader sig virkelig gøre i sin Helhed, skal det dog angive den Retningslinje, hvorefter Fangerne udover deres Selvstyre. Anstaltens Tjenestemænd skal derhos lade det være sig magtpaaliggende mest muligt at befordre denne Aand indenfor Anstaltens Befolkning.

Tillidsmændene har Ret til at forebringe Fangernes Ønsker for Anstaltens Forstander saavel som for Præsidenten for vedkommende »Strafvollzugsamt« eller hans Stedfortræder ved deres Tilstedeværelse i Anstalten.

Med Hensyn til den Fremgangsmaade, der vil være at følge ved Afgørelsen af Spørgsmaalet om Fangens Oprykning paa 3. Stadium finder ovenfor anførte Regler tilsvarende Anvendelse. Som en Hovedbetingelse for Oprykning fastsættes det, at Fangen paa 2. Stadium maa have lagt for Dagen, at han er i Stand til at beherske sin Vilje i Retning af social Indordning, ligesom han maa gøre det berettiget at nære Tillid til, at han vil gøre den rette Brug af de Friheder, som vil blive tilstaaet ham paa 3. Stadium, at han vil arbejde videre med sig selv i Retning af social Indordning, og at han ved Losladelsen vil frembyde Sikkerhed for god Opførsel i samfundsmæssig Henseende (»gesellschaftlichen Wohlverhaltens«).

Paa 3. Stadium skal Tanken om Fangernes Selvopdragelse videre uddybes gennem et af gensidig Ansvarlighed baaret Fællesskab. Fangen skal ikke først ved Løsladelsen bestaa den Prøve, om han er egnet til at gøre den rette Brug af sin Frihed, men denne Prøve skal henlægges til den sidste Del af selve Straffen, og Straffuldbyrdelsen paa 3. Stadium skal først og fremmest have dette Formaal for Øje. Og for at kunne realisere dette skal »die Ausgangsanstalt« holdes fuldstændig adskilt fra de »lavere« Anstalter.

Opfylder en Fange, der opholder sig paa 2. eller 3. Stadium, ikke de Forventninger, paa Grundlag af hvilke han er blevet oprykket, bliver han at nedsætte paa et af de foregaaende Stadier. Det fastslaas dog udtrykkeligt, at Nedsættelsen ikke bør besluttes som Følge af lejlighedsvisse Ordensovertrædelser. Det er den haardeste Foranstaltning, der overhovedet kan anvendes overfor en Fange; og Tjenestemændene maa ved denne Afgørelse være sig deres særlige Ansvar med Hensyn til Fangens Udvikling bevidst.

Drejer det sig om alvorligere Forseelser fra Fangens Side, som f. Eks. Undvigelse, Undvigelsesforsøg, alvorligt Misbrug af de i Anstalten indrømmede Friheder osv., er Nedsættelsen obligatorisk. Synes den derimod kun paakrævet, fordi Fangen i sit hele Forhold ikke forstaar at tilpasse sig efter Stadiets Krav, bliver han først at advare. Det skal samtidig lægges Tillidsmændene fra hans Gruppe paa Hjerte i særlig Grad at tage sig af den paagældende Fange og at forsøge gennem personlig Indflydelse og gennem Gruppens Indflydelse at opnaa en Ændring i hans Opførsel. En Nedsættelse af denne Grund er først tilladt, naar Fangen 2 Gange forgæves er blevet advaret.

Til Nedsættelsen udkræves en Beslutning af Funktionærforsamlingen. Beslutningen skal forsynes med Begrundelse og underskrives af Forstanderen, ligesom Fangen skal have en Afskrift af Beslutningen. Endvidere sendes en Afskrift til Præsidenten for vedkommende »Strafvollzugsamt«, hvem

det paahviler at følge den Maade, hvorpaa Nedsættelsen anvendes ved de enkelte Anstalter i hans Distrikt og raade Bod paa eventuelle Misgreb.

Funktionærsamlingens Afgørelse om Nedsættelse eller Ikke-Nedsættelse kan — ligesom hvor det drejer sig om Oprykning — af Forstanderen med udsættende Virkning forelægges Præsidenten for »Strafvollzugsamt« til endelig Afgørelse.

Hvor Aarsagen til Nedsættelsen er Undvigelse eller Undladelse af at vende tilbage fra Orlov, tilbageføres Fangen altid til 1. Stadium (og ikke til 2.). Dog kan Nedsættelse helt undlades, hvor det drejer sig om en Overskridelse af Orlovstiden paa indtil 24 Timer, og Overskridelsen synes undskyldelig, en for Anordningens Aand ret karakteristisk Bestemmelse. Forser en Fange sig saa grovt, at det er nødvendigt at ikende ham »Arreststrafe«, maa han ikke forblive i »Ausgangsanstalt«; og ikendes Fangen en saadan Straf paa over 3 Dage, skal han nedsættes helt til »Eingangsanstalt«.

Med Hensyn til de Begunstigelser, som Progressionen fører med sig, skal anføres følgende: Som nævnt gives der ikke paa 1. Stadium til at begynde med egentlige Begunstigelser (»Hafterleichterungen«). Saadanne indtræder først, naar Fangen har afsonet 6 Maaneder af sin Straf og arbejdet flittigt og i det væsentlige opført sig godt. Der kan da tilstaaes ham forskellige Begunstigelser, blandt hvilke særlig skal fremhæves Tilladelse til Indkøb af Ekstraforplejning eller Nydelsesmidler, herunder Tobak. Det fastslaas udtrykkeligt, at ogsaa Tugthusfanger har Tilladelse til Tobaksrygning. Endvidere Tilladelse til at holde et Dagblad, til Deltagelse i Anstaltens Fangekor eller i Anstaltens Orkester samt til Overværelse af Foredrag o. l. ogsaa af underholdende Karakter. Saadanne bør dog ikke finde Sted hyppigere end ca. hver anden Maaned.

De Fanger, som har faaet tilstaaet disse Begunstigelser — enten helt eller delvist — faar paa den venstre Under-

arm et *Kendtegn*, bestaaende af en hvid Stribe paa ca. 2 cm.s Bredde og 10 cm.s Længde. Det er ikke Meningen, at samtlige disse Begunstigelser uden videre efter Udlobet af Minimumstiden skal tilstaaes Fangerne. De skal være en Spore til Flid og god Opførsel, og gennem Udsigten til efterhaanden at opnaa yderligere Lettelser eller Udsigten til ved Efterladenhed igen at tabe dem skal de bestemme Fangeren til vedblivende at udvise Flid og god Opførsel.

Paa 2. Stadium gives en Række Begunstigelser (*»allgemeine Haft erleichterungen«*), som tilkommer Fangerne umiddelbart i Kraft af deres Ophold paa dette Stadium; bl. disse skal anføres: Tilladelse til i Anledning af Jul og Fødselsdag at modtage en Pakke med Ekstraførplejning o. lign. (indtil 5 kg!), til at gaa to og to sammen paa Gaardturene, til 3 Dage om Ugen at faa et Ekstraophold i det Frie, der fortrinsvis skal anvendes til Gymnastik og Sport (herunder Sportskampe), til at have et Musikinstrument, til at deltage i samtlige Foredrag m. v. (Det anbefales at foranstalte Concert, Foredrag eller lign. ca. 1 Gang maanedlig).

Ved Siden af disse Begunstigelser kan Fangerne opnaa forskellige *»besondere Haft erleichterungen«* som Tegn paa særlig Anerkendelse, f. Eks. Valg af Arbejde, Samarbejde med bestemte Fanger, gensidige Besøg af Fanger i Fritiden i deres Celler i Særdeleshed paa Son- og Helligdage til Underholdning eller til fælles Arbejde (Sprogstudier, Stenografi) o. s. v. Endvidere kan det tillades, at Fanger afholder fælles Musikøvelser og danner et Anstaltsorkester og medvirker ved festlige Lejligheder (Gudstjeneste, Juleaften, »Grundlovsdag«), og endelig at Fanger gør Indkøb i Fællesskab for Eks. af »Sportsgerät« og lign.

Naar en Fange har opholdt sig 6 Maaneder paa 2. Stadium og har udstaaet Halvdelen af sin Straf, kan der efter Beslutning af Funktionærforsamlingen tilstaaes ham Orlov, enten for at besøge sin Familie eller i andet Øjemed, som tjener Fangens Opdragelse eller beforder hans Genrejsning efter Løsladelsen. Orloven bør kun tildeles, naar Fare for

Misbrug synes udelukket, i Særdeleshed naar man efter Fangens Personlighed ikke behøver at regne med, at han vil overskride Orloven eller slet ikke vende tilbage til Anstalten. Orloven bør dernæst kun tilstaas, naar Fangen kan godtgøre, at han i Orlovstiden har et passende Opholdssted («einwandfreie Unterkunft»). Orloven maa ikke overstige 1 Uge om Aaret. Den kan gives under eet eller udstykket. Fangens Ønsker skal i saa Henseende saavidt muligt imødekommes. Anstaltens Forstander skal afbryde Orloven og opfordre Fangen til ufortøvet at vende tilbage til Anstalten, naar han erholder Kundskab om, at Fangen misbruger den ham tilstaaede Frihed.

Iøvrigt adskiller *Behandlingen paa 2. Stadium* sig navnlig paa følgende Punkter fra *Behandlingen paa 1. Stadium*:

Fangernes Dragt er mere lig en simpel borgerlig Klædning. Fangerummene skal ved Væggens Farver og Cellerne Udstyr indrettes hyggeligere end paa 1. Stadium. Enhver Anstalt skal have Fællesrum, i hvilke Fangerne paa Son- og Helligdage og 3 Gange i Ugens Løb efter Arbejdstidens Slutning kan komme tvangfrit sammen og læse, skrive, spille eller beskæftige sig paa anden Vis, som ikke kommer i Strid med Anstaltsordenen. Kortspil og Hardspil er ikke tilladt. Det anbefales endvidere i Forordningen at tilvejebringe 2 eller flere Fællesrum, i hvilke der kan gives Fangerne Lejlighed til at skrive og læse i Ro. Imod Anskaffelse af Radio til disse Lokaler findes ingen Betænkelse. I Lokalerne skal til Benyttelse fremlægges enkelte Dagblade. Hvor Forholdene tillader det, skal ogsaa Fangernes Maaltider indtages i Fællesskab i disse Lokaler. Det anbefales, at en af de højere Tjenestemænd deltager i Fangernes Maaltider, idet Maaltiderne menes at give Tjenestemændene en gunstig Lejlighed til at lære Fangerne at kende paa en tvangfri og lidet iøjnefaldende Maade, og at gøre det lettere for Fangerne at faa Fortrolighed til deres Foresatte. Ligeledes anbefales det, at en overordnet Tjenestemand flere Gange ugentlig aflægger Besøg i Fælles-

lokalerne efter Arbejdets Slutning. Besøget skal ikke have Karakter af en Inspektion, men tjene til at lære Fangerne nærmere at kende og give dem Lejlighed til tvangfrit at henvende sig til Tjenestemændene.

Paa 3. Stadium tilkommer der paa tilsvarende Maade som paa det foregaaende Stadium Fangerne en Række »*allgemeine Hafterteichterungen*«, blandt hvilke skal fremhæves: Ret til under Gaardtur at bevæge sig tvangfrit efter eget Valg, dog skal det herved paases, at Formaalet med Gaardturen, nemlig den af sundhedsmæssige Grunde nødvendige legemlige Bevægelse i fri Luft, ikke derved gaar tabt, Tilladelse til i Fritiden at aflægge gensidige Besøg i Cellerne, Ret til at modtage Besøg udefra 1 Gang om Ugen. Besøg skal kun overvaages af en Tjenestemand, naar der er Grund til at frygte, at Fangen vil misbruge Besøgstilladelsen. Ret til i uindskrænket Omfang at skrive og modtage Breve og at benytte eget Brevpapir; Censur skal kun finde Sted, naar den af særlige Grunde synes nødvendig. Tilladelse til daglig Afbenyttelse af Fælleslokalerne samt til at bære egne Klæder og benytte egne Lagner og Tæpper.

Herudover kan Forstanderen efter Fangens Anmodning og som Tegn paa særlig Anerkendelse imødekomme særlige Ønsker paa samme Maade, som det er tilladt paa 2. Stadium.

Fangernes *Selbstyre* skal videre udvikles og uddybes. Den umiddelbare Overvaagelse af Fangerne ved Opsynsbetjente skal bortfalde i størst muligt Omfang og i det væsentlige indskrænke sig til at bistaa og raade Tillidsmændene ved Ledelsen af deres Grupper samt drage Omsorg for Arbejdets og Anstaltsforvaltningens uforstyrrede Gang.

Tillidsmændene skal have Adgang til som raadgivende at tage Del i Udfærdigelsen af Anstaltens »Hausordnung« og har Ret til at forelægge Forstanderen Ændringsforslag hertil.

Viser en Fange, at han ikke er i Stand til at opføre sig i Anstaltens Aand, skal Forstanderen foreløbig opfordre

den Gruppe, Fangen hører til, og dennes Tillidsmand til at indvirke paa Fangen.

Disciplinære Straffe kan kun dikteres af Funktionærforsamlingen, dog har Forstanderen, naar det drejer sig om en Fanges grovere Forseelser, straks at gribe til saadanne Forholdsregler, som er nødvendige for at forhindre, at han begaar yderligere Forseelser, i Særdeleshed saafremt han udøver en skadelig Indvirkning paa de øvrige Fanger.

I Funktionærforsamlingen tager Tillidsmændene — eller hvor der findes mere end 3 Tillidsmænd, et af deres Midte valgt Udvalg paa 3 Tillidsmænd — Del som raadgivende, for saa vidt det drejer sig om Anliggender, der direkte angaar de enkelte Fanger, saasom Ikendelse af Disciplinærstraf, Nedsættelse og lign., eller Fangefællesskabets Anliggender. Om de af Funktionærforsamlingen tagne Beslutninger skal der straks gives Tillidsmændene Lejlighed til at udtale sig.

Tilsynet med Arbejdet skal saavidt muligt indskrænkes til den nødvendige faglige Vejledning. Findes der mellem Fangerne Personer med fornøden faglig Duelighed, skal disse anvendes som Arbejdsformænd. Det er i første Række Tillidsmændenes Opgave at drage Omsorg for Flid og Arbejdsdisciplin.

Naar en Fange har opholdt sig 6 Maaneder paa 3. Stadium, kan Forstanderen tillade ham at træde i Arbejde udenfor Anstalten hos en fri Arbejdsgiver, saafremt Arbejdsgiveren er villig til at betale Anstalten den i den paagældende Arbejdsgren tarifmæssig fastsatte Arbejds-løn, eller naar en saadan Løntarif ikke findes, den sædvanlige stedlige Løn. Af Arbejdslønnen godskrives der Fangen en Fjerdedel som »Hausgeld« og en Fjerdedel som »Rücklage«, medens den resterende Del tilhører Anstalten som Godtgørelse for Fangens Ophold og Forplejning.

Paa Søn- og Helligdage og i Fritiden skal ogsaa de Fanger, som har Tilladelse til at arbejde hos en fri Arbejdsgiver, opholde sig i Anstalten.

Den for Fangen i Arbejdstiden nødvendige Forplejning skal saavidt muligt medgive ham fra Anstalten. Fangen kan endvidere faa udbetalt kontant en Del af sin »Hausgeld«, for at han dermed i Arbejdstiden kan bestride mindre Udgifter til Tilfredsstillelse af personlige Fornødenheder (Befordringsudgifter, Drikke og lign.), men det skal herved omhyggeligt paases, at han ikke benytter disse Friheder til Misbrug af spirituøse Drikke. Viser han Tegn hertil, skal han alvorligt advares og formanet, og naar det efter Forholdene synes nødvendigt, straks tages bort fra det frie Arbejde.

Kontrakten med Arbejdsgiveren afsluttes af Fængslets Forstander, og den skal indeholde udtrykkelig Bestemmelse om, at Fangen til enhver Tid skal kunne løses fra Arbejdsforholdet uden Varsel, naar Hensynet til Anstaltsordenen kræver det, i Særdeleshed naar han misbruger Friheden f. Eks. ikke indfinder sig til Arbejdet eller ikke overholder Arbejdstiden.

Bestemmelserne om Arbejde hos frie Arbejdsgivere finder ikke Anvendelse paa Tugthusfanger.

Orlov tilstaaes paa 3. Stadium under de samme Forudsætninger som foreskrevet for 2. Stadium; dog kræves det ikke, at Fangen har opholdt sig nogen bestemt Tid paa 3. Stadium, hvorimod det tiltaades ikke at tilstaa Orlov, for Forstanderen (i »Afgangsanstalt«) har lært Fangen nøje at kende. Orloven maa ikke overstige 2 Uger om Aaret.

Fanger, som kan erholde Orlov, kan af Forstanderen faa Tilladelse til paa Son- og Helligdage under Ledsagelse af en Tjenestemand at foretage Spadsereure i Omegnen af Anstalten. Den ledsagende Tjenestemand skal herunder bære civil Klædning. Ogsaa Fangerne kan faa Tilladelse til at bære egne Klæder paa disse Ture. Disse skal i Reglen lægges saaledes til Rette, at Fangerne kan indtage Hovedmaaltiderne indenfor Anstalten. Besøg paa Værts- hus er ikke tilladt. For at den ledsagende Tjenestemand

kan have fornøden Oversigt over alle Fangerne, skal der som Regel ikke tildeles en enkelt Tjenestemand mere end 15 Fanger.

Af de almindelige Regler, der gælder for *Behandlingen paa 3. Stadium* skal iøvrigt anføres følgende:

Fangernes Klædning skal yderligere nærme sig den almindelige borgerlige Paaklædning. Fanger, som har Tilladelse til at arbejde i det frie Erhverv, skal ikke i deres Paaklædning adskille sig fra den frie Arbejder.

Fangerummene skal i højere Grad indrettes hyggeligt i Henseende til Farver paa Væggene og Udstyr. Det er tilladt at hænge Gardiner for Vinduerne. Til Maaltiderne, der skal indtages i Fællesskab, skal saavidt muligt anskaffes Spiseredskaber og Service, som svarer til, hvad der anvendes i en tarvelig Familiehusholdning.

Cellernes Vinduerne skal, hvor det lader sig gøre, udvides til den samme Størrelse som almindelige Vinduer, og Armatur er ikke nødvendig; hvor den findes, kan den fjernes, efterhaanden som de til Raadighed staaende Midler tillader det. Ringmur er ikke nødvendig ved disse Anstalter. Fængselsrummene (Cellerne) behøver ikke at være aflaaede om Dagen. Derimod skal Indgangen til selve Fængslet ogsaa om Dagen bevogtes af en Portner. —

Foruden de i det foregaaende omhandlede Bestemmelser indeholder Forordningen en Række Forskrifter bl. a. angaaende Behandlingen af *Benaadningsindstillinger*, der i Almindelighed kun bør anbefales af Forstanderen, naar Fangeren befinder sig paa det højeste Stadium, som han efter sin Straffetid kan naa til. Det anbefales at virke hen til, at betingelsesvis Eftergivelse af en Reststraf kombineres med Forordning af et passende Tilsyn. Endvidere findes Afsnit angaaende Behandlingen af *Livsanger* (særlige Opsykningsregler), *syge Fanger*, »*geistig minderwertige*« samt *gamle og svagelige Fanger*. Naar en Fange betegnes af Fængselslægen som »*geistig minderwertig*«, udkræves til enhver Foranstaltning, der er af Betydning i Straffuldbyrdelsen

overfor Fangen, Fængselslægens Samtykke, hvilket i Særdeleshed ogsaa gælder med Hensyn til Anvendelse af disciplinære Straffe overfor Fangen samt for dennes Oprykning eller Ikke-Oprykning i højere Stadium saavel som for Nedsættelse. I det hele skal saadanne Fanger i særlig Grad staa under Fængselslægens Behandling og Observation. Om nødvendigt kan de overføres til en Anstalt for abnorme Fanger »schweren Grades«. Endelig findes Regler for Behandlingen af Fanger i *de egentlige Særanstalter*, nemlig i »Jugendgefängnisse«, »Sonderanstalten für kurzfristige Bestrafte«, for »Schwersterziehbare« og Fanger »von abnormer geistiger Beschaffenheit schweren Grades«.

Forordningen slutter med en Appel til Anstaltens Tjenestemænd, hvori stærkt betones, at det Opdragelsesarbejde, der tilsigtes naaet med det nye System, er afhængigt af den Maade, hvorpaa det haandhæves af Fængselsmændene. Dette Arbejde forudsætter, at det gøres med ægte Menneskekærlighed og i en sand pædagogisk Aand. »Den Gefangenen zu helfen, ist über jede Dienstabweisung hinaus Menschenpflicht. Ich habe das Vertrauen zu den Beamten der Strafanstaltsverwaltung, dass das Bewusstsein der Verantwortung, die in ihren Händen liegt, ihnen auch den Willen und die Kräfte geben wird, die sie erheischt.« —

Der foreligger adskillige Vidnesbyrd om, at man i Preussen med store Forventninger ser hen til det nye System, men der er ogsaa fremkommet haanende og spottende Bemærkninger, som om det drejede sig om noget helt nyt og uprøvet, der vilde gøre en Ende paa Disciplin og Orden i Fængslerne; særlig har Bestemmelserne om Fangernes Selvstyre — herunder deres Deltagelse som Bisiddere i disciplinære Sager — og Søndagsspadsreture i det Frie vakt Kritik. Det vil derfor i denne Forbindelse have Interesse at anføre nogle Udtalelser i »Vossische Zeitung« af Oberregierungsrat Dr. Frede om de gode Erfaringer, der siden 1922 er indhentet gennem Anvendelsen af et tilsvarende System i Thüringen. Han indrømmer, at Beviserne endnu ikke kan føres med

Tal, men hævder, at de Erfaringer, man gennem de 7 Aar har gjort, er saa betydningsfulde, at man ikke er sindet at gaa bort fra den Vej, man er slaaet ind paa, men tværtimod videre systematisk at udbygge det allerede paabegyndte. Han peger i denne Forbindelse paa den ubetingede Nødvendighed af, at der jævnsides med, hvad der tilstaaes Fangerne af Lempelser ogsaa paalægges dem Ansvar, idet Fangerne aldeles ikke betragter det stadig voksende Ansvar som nogen Behagelighed, hvilket efter Dr. Fredes Mening ogsaa er, som det skal være. Han hævder endvidere, at efter Erfaringerne i Thüringen er i Særdeleshed Fangernes Selvstyre et nødvendigt og værdifuldt Led i Systemet, særlig paa 3. Stadium. Disciplin og Orden er blevet bedre end tidligere, og han anfører, at dette gode Resultat er naaet ikke gennem Repressionsmidler, men er vokset ud af en bedre Aand, der med det nye System har holdt sit Indtog i Fængslerne. Som værende af særlig Interesse skal endnu nævnes Dr. Fredes Fremhævelse af, at de rene Opdragelsesmidler ikke bør indgaa som Led i selve Progressionen. Han nævner i saa Henseende Bøger, idet Fangerne netop paa det underste Stadium ikke alene har den bedste Lejlighed til at læse, fordi de er meget alene i deres Celler, men ogsaa særlig trænger til Læsning. Ligeledes bør Billeder af de nærmeste Paarørende tillades straks for ikke at afbryde den »sjælelige« Forbindelse imellem dem. Sluttelig fremhæver han, at i Koncerter — et Middel som han anser for særlig egnet — maa Fangerne deltage fra Begyndelsen saa hyppigt som muligt (i Anstalterne i Thüringen gives der saadanne Koncerter næsten hver Søndag).

Herhjemme, hvor man gennem flere Menneskealdre har kendt og anvendt det progressive System, vil vel nok de fleste sagkyndige i det væsentlige slutte sig til den af Fængselsinspektør J. H. Wandall i hans ovennævnte Afhandling om Fællesreglerne af 1923 fremsatte Advarsel mod at tillægge det progressive System en altfor revolutionerende Betydning. (»Uden Tvivl vil Erfaringerne lære de tyske

Fængselsmænd efterhaanden at tillægge det progressive System en betydelig mindre revolutionerende Evne, men samtidig at værdsætte Systemet som et gavnligt Middel til at bryde de lange Straffetiders Ensformighed og som en i disciplinær Henseende betydningsfuld Faktor«). Imidlertid bør det dog i denne Forbindelse fremhæves, at Forordningen af 1929 ikke længere — i al Fald ikke i samme Grad — forudsætter som Vilkaar for Oprykning fra et Stadium til et højere en gradvis, moralsk Forvandling eller Forbedring hos Fangen. Denne Tanke, der endnu var opretholdt i de foreløbige Regler af 2. Januar 1925, har ogsaa fra tysk Side været Genstand for Kritik¹⁾, idet det anføres, at den praktiske Erfaring har vist, at moralsk Forvandling og Forvandlingsvilje ikke lader sig fastslaa hos Fangerne med den fornødne Sikkerhed, til at den bør danne Forudsætningen for Oprykningen. Endnu klarere synes Tanken forladt i Forslaget af 1927 til en Straffuldbyrdelseslov, hvor det i § 166 hedder: »Bei guter Führung rückt der Gefangene von der ersten zur zweiten Stufe auf, wenn sein Gesamtverhalten erkennen lässt, dass er erzieherischer Einwirkung zugänglich ist. Bei weiterer guter Führung rückt der Gefangene von der zweiten zur dritten Stufe auf, wenn sein Gesamtverhalten darauf schliessen lässt, dass die erzieherische Einwirkung Erfolg hat.« Direktør Ellger træder ivrigt i samme Afhandling i Skranken for Fangeres Selvstyre, idet han mener, at den Tillid og den større Frihed, man derigennem viser Fangerne, styrker Ansvarsfølelsen og virker utvivlsomt opdragende, dog at Forudsætningen herfor maa være, at der i Anstalten hersker en god Disciplin og Orden, der er i Stand til at holde de slette Elementer i Skak. Dr. Ellger hører dog iøvrigt til dem, der advarer imod en Overvurdering af det progressive Systems Betydning.

¹⁾ Se bl. a. Strafanstaltsdirektør H. Ellger i en Afhandling i den tidligere nævnte Bog »Strafvollzug in Preussen«.

De »Nydannelser« i det preussiske System, som Kritikken vel nok ogsaa herhjemme fortrinsvis vil hefte sig ved, er formentlig Fangernes Adgang til et vist Selvstyre, til Orlov og Søndagsspadsreture samt til at arbejde hos frie Arbejdsgivere.

Med Hensyn til Selvstyret foreligger der ikke Erfaringer herhjemme. Det er foran omtalt, at den begrænsede Adgang til »Tillidsmandssystemet«, som Anordningen af 1873 hjemler, ikke har været anvendt i Horsens Straffeanstalt i en Aarrække. Et Tilløb til »Tillidsmandssystemet« findes ogsaa i Anordningen af 1913 for Nyborg Straffeanstalt, hvor det hedder, at enkelte Fanger paa højere Klasse kan anbringes blandt Fanger paa lavere Klasse for at føre Tilsyn med disse eller undervise dem. Men heller ikke af denne Bestemmelse gøres der Anvendelse. Noget andet er, at Fanger, der opholder sig saavel i Arbejdstiden som i Fritiden paa fælles Arbejdslokaler, faktisk indbyrdes — ligesom i andre tilsvarende Smaasamfund — medvirker til Opretholdelsen af indbyrdes Orden og Disciplin.

Nogen Bestemmelse om Orlov for Fanger kendes ej heller hos os. Dog er det ikke ukendt, at Fanger, hvis nærmeste Paarørende ligger alvorligt syge eller er afgaaet ved Døden, faar Lov til under Ledsagelse af en civil Funktionær at aflægge Besøg ved Sygelejet eller deltage i Begravelsen. I et enkelt Tilfælde er der ogsaa af vedkommende Politimester givet en Fængselsfange »Orlov« paa Tro og Love et Par Dage, og Fangen vendte tilbage i rette Tid. Som et Kuriosum i denne Forbindelse skal jeg iøvrigt henvise til, hvad Fængselsinspektør V. From i et Foredrag om Christianshavns Straffeanstalt¹⁾ oplyser, at man allerede i Begyndelsen af forrige Aarhundrede i flere Tilfælde midlertidigt afbrød Straffen, naar Omstændighederne talte derfor. Saaledes nævnes, at en Mandsfange fik Orlov for at tage hjem og bjerge sit Hø, og en anden for at se til sine Ejen-

¹⁾ Se nærværende Tidsskrift 1928, Side 282 ff.

domme, ja en i Anstalten hensiddende Urtekrammer paa Christianshavn skal endogsaa have faaet Lov til at gaa hjem og passe sin Butik.

Som et betydningsfuldt Udtryk for, at man ogsaa her i Landet har tillagt den Tanke gennem relativ Frihed at vise Fangerne Tillid Værdi, skal jeg iøvrigt i denne Forbindelse henvise til det nu omtrent i en Menneskealder praktiserede Koloniarbejde paa Heden og andetsteds for Fanger udsendt fra Horsens Straffeanstalt¹⁾. Tanken var oprindelig, at dette Friluftsarbejde under meget frie Forhold først og fremmest skulde komme Fanger paa Overgangsstadiet til Gode, idet det af Anordningen af 1873 tilsigtede Formaal med Overgangsstadiet i Virkeligheden ikke havde kunnet realiseres indenfor Horsens Straffeanstalts Rammer. Fangernes Udsendelse til Hedarbejde og andet Koloniarbejde muliggjorde derimod en Fangebehandling, som langt bedre svarede til Overgangsstadiets irske Forbillede. Noget andet er, at det straks fra Begyndelsen viste sig, at et tilstrækkeligt Antal Fanger ikke kunde skaffes til Veje ad denne Vej alene, hvorfor man maatte medtage Fanger ogsaa fra Tvangsstadiets højere Klasser. Derved er ganske vist det principielle Standpunkt, hvorefter Friluftsarbejdet skulde have indgaaet som sidste Led i den progressive Behandling af Fangerne, fraveget. Men tilbage bliver dog det Vidnesbyrd, at man uden væsentlige Ulemper og med forholdsvis faa Undvigelser har kunnet realisere Tanken om Anbringelse af Fanger under frie Forhold, hvor deres Tilstedeblivelse i ikke uvæsentlig Grad beror paa andre Forudsætninger end Sikkerhedsforanstaltninger og Opsyn.

Naar jeg har ment, at en saa forholdsvis udførlig Redegørelse for de nye preussiske Regler i Øjeblikket kan være af Interesse, skyldes det naturligvis bl. a. den Omstændighed, at vi her i Danmark staar overfor en Straffelovsre-

¹⁾ Se nærmere Fængselsinspektør J. H. Wandall: »Fangers Anvendelse til Friluftsarbejde«. 1925.

form og — i Forbindelse hermed — en tilsvarende Reform af Fængselsvæsenet. Det har i Relation hertil sin store Værdi, at man i et Land som Preussen foretager en systematisk Gennemprøvning af nye Tanker og derved indvinder Erfaringer, der kan komme til Gode andetsteds, selvom man naturligvis herved maa være klar over, at Erfaringer fra andre Lande stedse maa behandles med en vis Varsomhed paa Grund af Forskelligheder i Landenes Størrelse og i Folkekarakter m. v.
